

Příloha č. 1

Mozaika české krajiny

Povrch České republiky tvoří pestrá mozaika různě členitých **typů krajin**, které se od sebe liší v závislosti na nadmořské výšce svým podnebím, půdními typy i převládajícími rostlinnými společenstvy. Základním rysem různorodosti přírodních podmínek u nás je **výšková stupňovitost**.

Nejméně členité oblasti našeho státu tvoří **roviny**. Nacházejí se v nadmořských výškách přibližně do 300 m. Mají teplé a suché podnebí (průměrná roční teplota 8 – 10 °C, srážky 450 – 600 mm) a úrodné půdy, černozemě, které v okrajových vyšších a vlhčích polohách přecházejí v hnědozemě. Roviny jsou intenzivně zemědělsky využívány. Původně tu rostly dubové lesy, které však již byly vykáceny. Většina plochy je přeměněna v ornou půdu. Moravské roviny se nazývají úvaly a nacházejí se podél toku Moravy a jejich přítoků. V Čechách leží rovinatá území zejména v Polabí.

Mírně zvlněný povrch mají **pahorkatiny**. Vyplňují největší část České republiky. Jejich nadmořská výška se pohybuje obvykle mezi 300 – 600 m. Mají mírně teplé a vlhké podnebí (průměrná roční teplota 7 – 9 °C, srážky 500 – 700 mm) a poměrně úrodné půdy – hnědozemě a hnědé půdy. V minulosti byly souvisle zalesněné. Většina původních listnatých lesů s převahou dubu a buku byla však přeměněna na zemědělskou půdu. Menší část rozlohy dnes tvoří uměle vysazované kulturní lesy s převahou smrku. Pahorkatiny se vyskytují rovnoměrně po celém území ČR, například kolem Plzně či v Polabí, kde obklopují roviny.

Vrchoviny jsou po pahorkatinách druhým nejrozšířenějším typem krajin u nás. Vyplňují výškový stupeň přibližně mezi 600 – 900 m n. m. Mají členitější povrch a mírně teplé až chladné, vlhké podnebí (průměrná roční teplota 5 – 7 °C, srážky 600 – 900 mm). Jejich přirozený porost tvořily listnaté a smíšené lesy s převahou buku, pod nimiž se vyvinuly hnědé půdy s menší mocností a omezenou využitelností. Většinu přirozených lesů nahradily smrkové monokultury. Původní bučiny se dochovaly zejména v karpatských vrchovinách. Zemědělsky využívané plochy na svažitých polohách ohrožuje půdní eroze. Proto i v současnosti převažují ve vrchovinách lesy nad zemědělskou půdou.

Vrchoviny se rozprostírají např. kolem řeky Berounky, na území mezi Čechami a Moravou, na východní Moravě a v českém pohraničí, kde spojují jednotlivá pohoří.

Krajinářsky nejceněnější části našeho státu tvoří **hornatiny** – nejvýše položené krajiny v nadmořských výškách zpravidla nad 900 m. Vyplňují jen o něco více než jednu desetinu našeho území. V jejich chladném a vlhkém podnebí (průměrná roční teplota vzduchu 0 – 5 °C, srážky 800 – 1400 mm) se pod původními, převážně jehličnatými lesy vyvinuly pouze málo mocné a nevyživné hnědé půdy, ve vyšších polohách podzoly, bez možnosti intenzivního zemědělského využití. Kromě převažujících lesů jsou proto v hornatinách významně rozšířeny pouze pastviny.

V nižších horských polohách je druhová skladba lesů člověkem částečně pozměněná. Kromě převažujících smrků tvořily v minulosti významný podíl buky a jedle, které jsou dnes hojněji zastoupeny jen v našich karpatských pohořích. Ve vyšších polohách, přibližně od 1100 m n. m., je i současná skladba lesů blízká původním přirozeným smrčinám s bohatými podrosty brusinek a borůvek.

Pouze v Krkonoších a Hrubém Jeseníku dosahují smrkové lesy v nadmořských výškách kolem 1300 m n. m. své horní hranice rozšíření. Souvislý les zde přechází v rozptýlené stromy s omezeným vzrůstem. V ještě vyšších polohách, kde drsné podnebí zcela znemožňuje růst stromů, střídají řídký les porosty kleče a alpské louky s množstvím krásně kvetoucích bylin.

Hornatiny v České vysočině většinou lemují státní hranici. Výrazněji do vnitrozemí zasahují pouze hornatiny moravské. Ty se nacházejí na severu Moravy a v severovýchodní oblasti u hranice se Slovenskem.

(Zdroj: ANDĚL, Jiří, JERÁBEK Milan, PEŠTOVÁ, Jana. *Zeměpis 8 – učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Fraus, 2007, str. 45 – 46. *ISBN 80-7238-486-4*. – Upraveno.)